

การประชุม 9th HA National Forum “องค์กรที่มีชีวิต”
14 มีนาคม 2551 ศูนย์การประชุมอิมแพ็ค เมืองทองธานี

ปาฐกถาพิเศษ “ค่านิยมในระบบสุขภาพ”

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์ ประเวศ วะสี

กราบเรียนท่านอาจารย์หมออารี ท่านผู้มีเกียรติ ประชาคม HA

ผมขอแสดงความชื่นชมกับสถาบัน HA และประชาคมชาว HA ที่มาร่วมประชุมในวันนี้ ถึงเจ็ดพันกว่าคน เกือบแปดพันคน ที่งานของการพัฒนาคุณภาพโรงพยาบาลได้เจริญขึ้นอย่างรวดเร็ว ผมเองได้เห็นงานนี้ตั้งแต่เป็น embryo ยังไม่คลอดจนกระทั่งคลอดออกมาแล้วเติบโตอย่างรวดเร็ว ปีแรกๆ มีคนมาประชุมสองสามพันคนก็ว่ามากแล้ว ต่อมาเพิ่มเป็นสี่พัน ห้าพัน หกพัน เจ็ดพัน แปดพัน ถ้าไม่ขยับไว้ก็จะถึงหมื่นคน แสดงว่าความสนใจเรื่องนี้เพิ่มพูนโดยรวดเร็วซึ่งเป็นนิมิตหมายที่ดีสำหรับประเทศไทย เพราะการที่ท่านทั้งหลายจำนวนเป็นหมื่นคน เข้ามาร่วมในกระบวนการที่ผมถือว่าเป็นกระบวนการ 3 อย่างเข้ามาประกอบกัน คือ

ประการที่หนึ่ง เป็นกระบวนการทางปัญญา เพราะต้องใช้การเรียนรู้ ใช้ความรู้ ใช้นวัตกรรมต่างๆ ใช้การจัดการ

ประการที่สอง เป็นกระบวนการทางสังคม ที่มีการรวมตัวกัน มีการเชื่อมโยงกัน

ประการที่สาม เป็นกระบวนการทางศีลธรรม ทำเพื่อเพื่อนมนุษย์ เพื่อความถูกต้อง เพื่อคุณภาพ ด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์

**ทั้งสามกระบวนการร่วมกันเป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่ คือกระบวนการทางปัญญา
กระบวนการทางสังคม กระบวนการทางศีลธรรม เป็นความงามที่ก่อให้เกิดความปิติ
ความชุ่มชื่น ความงอกงาม ความมีชีวิต เป็นกระบวนการแห่งการให้**

ถ้าท่านหันไปเปรียบเทียบกับกระบวนการอีกอันหนึ่งซึ่งเป็นกระบวนการทางอำนาจ เพื่อการเอา หรือเพื่อการปล้นจากคนอื่น เป็นความน่าเกลียด เป็นความโกรธ เป็นความเกลียด แห้งผาก ความไม่มีชีวิตที่ก่อให้เกิดความวังเวงในสังคม

แต่มาดูกระบวนการนี้ คนเป็นหมื่นคนทำเพื่อเพื่อนมนุษย์ มันเป็นกระบวนการที่มีชีวิต เป็นกระบวนการที่นำไปสู่ความงามของแผ่นดิน

Theme ของการประชุมในวันนี้เป็นเรื่องขององค์กรที่มีชีวิต (living organization) ซึ่งเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ ถ้าเราพยายามทำความเข้าใจที่ตรงนี้ เราเห็นสุกรหรือโคที่ถูกฆ่าและ ออกเป็นส่วนๆ การฆ่าและเป็นส่วนๆ ทำให้มันหมดชีวิตลง ถ้าเราดูร่างกายของเรามีความ หลากหลายสุดประมาณ เรามีหัวใจ มีตับ มีปอด มีไต มีลำไส้ ต่างๆ มีร้อยแปด เป็นความ หลากหลายสุดประมาณแต่ว่ามันเชื่อมโยงกัน ความเชื่อมโยงทำให้มีชีวิตทำให้มีวิญญาณ

สิ่งต่างๆ ในสังคมมันถูกฆ่าและออกเป็นส่วนๆ การคิดแบบแยกส่วน การทำแบบแยกส่วน นำไปสู่ความไม่มีชีวิต นำไปสู่วิกฤติการณ์ต่างๆ ในสังคม เราจะพัฒนาประเทศเราก็แยกส่วนเป็นพัฒนาเศรษฐกิจ ไม่ได้พัฒนาเชื่อมโยงเป็นเรื่องของจิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม สุขภาพ พร้อมกันไป ยิ่งกว่านั้นไปเอาเงินเป็นตัวตั้ง วัตถุนที่เงิน อันนี้ก็เป็นการวัดแบบแยกส่วน อะไรที่แยกส่วนก็จะทำให้เกิดความตึบตัน ความขัดแย้ง ความหมดชีวิตลงเสมอ

การศึกษาซึ่งเป็นเรื่องสำคัญที่สุดเราก็ทำแบบแยกส่วน แยกส่วนจากชีวิต ชีวิตก็อย่างหนึ่ง การศึกษาก็อย่างหนึ่ง ไปเอาวิชาเป็นตัวตั้ง เราก็ไม่รู้หรือ เราทำอย่างนั้นจนเคย เสร็จแล้ว การศึกษาก็เข้าไปสู่ความตึบตันจนไม่มีใครจะสามารถแก้ไขอะไรได้ในทุกวันนี้เพราะทำกันจนเคยชินแบบนั้น เราก็คงเห็นว่าเด็กๆ นักเรียนที่ไปโรงเรียนไม่อยากคุยกับพ่อแม่ปู่ย่าตายาย เพราะคุยแล้วไม่ได้คะแนน คะแนนไปอยู่ที่การท่องเที่ยว แต่ว่าชีวิตของคนนั้นต้องเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน ชีวิตของเด็กก็ต้องเชื่อมโยงกับพ่อแม่ ปู่ย่าตายาย แต่ที่เราแยกส่วนไปเสีย

การแพทย์การสาธารณสุขเราก็ทำแบบแยกส่วน ที่แล้วมาเราเอาโรคเป็นตัวตั้ง ก็เป็นการแยกส่วน ที่จริงสุขภาพเป็นเรื่องของการเชื่อมโยงทั้งหมด เพิ่งมาเร็วๆ นี้เองที่คนไทยเราได้พยายามนิยามสุขภาพเสียใหม่ เดิมนั้นเราจะเข้าใจว่าสุขภาพคือความไม่มีโรค การมีโรคคือสุขภาพไม่ดี อันนั้นคือนิยามด้วยโรคซึ่งแยกส่วน ตอนหลังเราก็จับได้ว่าการที่การแพทย์การสาธารณสุขและบริการสุขภาพของเราเข้าไปสู่วิกฤติมากขึ้นเรื่อยๆ เพราะเราคิดแบบแยกส่วน ทำแบบแยกส่วน **เราก็พยายามแก้ไขกันที่ตรงนี้โดยนิยามสุขภาพเสียใหม่ให้ชัดเจนว่า “สุขภาพนั้นคือสภาวะ ทั้งทางกาย ทางจิต ทางสังคม ทางปัญญา”** เชื่อมโยงกันไปหมด อีกนัยหนึ่ง **“สุขภาพคือดุลยภาพของสิ่งทั้งปวง”** มาถึงตรงนี้เรื่องทั้งหมดก็จะ

กว้างขึ้น คนมีโรคก็สุขภาพดีได้ถ้าเรารักษาคุณภาพของทั้งหมด คนไม่มีโรคก็สุขภาพไม่ดีได้ถ้าขาดคุณภาพ

ในการรักษาคุณภาพนั้นทุกคนมีส่วนร่วม ถ้าเราเอาโรคเป็นตัวตั้งก็มีแต่ผู้เชี่ยวชาญเรื่องโรคคือแพทย์พยาบาลเท่านั้นที่จะมีส่วน แต่ถ้าเราถือว่าสุขภาพคือคุณภาพทุกคนมีส่วนร่วมหมด เจ้าตัวเอง พี่น้อง เพื่อนฝูง ชุมชน สังคม การศึกษา การสื่อสาร เรื่องธรรมชาติ เรื่องสิ่งแวดล้อม ทุกสิ่งทุกอย่างเข้ามาเกี่ยวข้อง

เทคโนโลยี ถ้าเราเอาเรื่องโรคก็มีแต่เทคโนโลยีทางการแพทย์ แต่ถ้าเราบอกว่าสุขภาพคือคุณภาพ เทคโนโลยีก็ขยายไปสู่ประมาณ ไม่มีขอบเขต อาจจะเป็นเทคโนโลยีที่เก๋ไก๋ โยคะ ธรรมชาติ เรื่องร้อยแปดต่างๆ เข้ามามีบทบาทได้หมด ตรงนี้ก็เป็นปรับตัว ปรับไปสู่การคิดแบบเชื่อมโยง

เราดูเรื่องนี้กันมาก่อนข้างนานจนสามารถนิยามได้สั้นๆ ว่า **การพัฒนาคือการเชื่อมโยงสิ่งต่างๆ เข้าด้วยกัน** นักพัฒนานั้นคือช่างเชื่อม เชื่อมสิ่งต่างๆ เข้าด้วยกัน ไม่ใช่ทำสิ่งต่างๆ แยกกันไป

องค์กรนอกจากมีชีวิตแล้ว เราอยากให้มีชีวิตที่ดีด้วย เป็นชีวิตที่มีความสุข อันนี้คงเป็นที่มาที่คุณหมอนักพัฒนากำหนดหัวข้อให้ผมพูด ท่านก็ไม่ได้บอกว่าจะให้พูดอะไร ท่านก็แจกหัวข้อให้มา ศานติสุขในระบบบริการสุขภาพ ให้ผมไปตีโจทย์เอาเอง

เราลองมาดูตรงนี้ ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญ เพราะว่า**ศานติสุขนั้นเป็นยอดปรารถนาของทุกสิ่งทุกอย่าง ของทุกคน ของทุกครอบครัว ของทุกชุมชน ของทุกองค์กร ของทุกสังคมของโลกด้วย** เราอยากเห็นมนุษยชาติทั้งโลกมีศานติสุข ตรงนี้จึงเป็นสุดยอดความต้องการของมนุษยชาติร่วมกันหมดทั้งโลก

ศานติสุข = ความลงตัว

ความไม่ลงตัว = ภูเขาไฟระเบิด
แผ่นดินไหว
อุบัติเหตุ
ป่วย

ศานติสุขคืออะไร คือความลงตัว

เราลองเปรียบเทียบดูความไม่ลงตัว เช่น ภูเขาไฟระเบิด มันทันไม่ลงตัวมันระเบิดแผ่นดินไหว เพราะว่า tectonic plate มันทันไม่ลงตัว มันกระทบกัน เกิดแผ่นดินไหว เกิดความรุนแรงมาก เกิดสึนามิคนตายเป็นแสนคน เกิดอุบัติเหตุก็เพราะมันไม่ลงตัว เกิดความป่วยก็ไม่ลงตัว มันชนกัน มันทันไม่ลงตัว

ศานติสุขเกิดจากความลงตัว ความพอดีของสิ่งทั้งหลายทั้งปวง

ดูกว้างๆ ดูภาพใหญ่ๆ ว่าระบบบริการสุขภาพที่ดีที่ใช้กันทั่วไปเป็นสากลจะมีลักษณะสามอย่าง ที่เรียกว่า EQE

E คือ equity ต้องสามารถเข้าถึงได้ด้วยความเป็นธรรม ประชาชนเข้าถึงได้โดยทั่วตลอด

Q คือ quality คุณภาพ ถ้าเข้าถึงได้แต่ว่าคุณภาพไม่ดีก็ไม่ถือว่าดี หรือว่าคุณภาพดีแต่มีเป็นบางหย่อม คนไม่สามารถเข้าถึงโดยทั่วถึง ก็ไม่ถือว่าดี

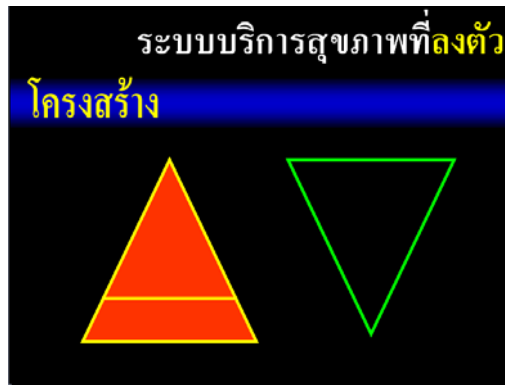
E คือ efficiency ประสิทธิภาพ หมายถึงการลงทุนไปแล้วได้ผลตอบแทนคุ้มค่าที่เรียกว่า cost-benefit ถ้าเราไม่มีประสิทธิภาพ ทรัพยากรเราก็หมด เราไม่ได้ผลกลับมาคุ้มค่าเราก็ไม่สามารถทำให้เกิดความทั่วถึงได้

เพราะฉะนั้นทั้งสามอย่างนี้ก็สัมพันธ์กัน

แม้แต่ประเทศที่ก้าวหน้าและร่ำรวยมากอย่างสหรัฐอเมริกา เทคโนโลยีก้าวหน้าที่สุด ก็ขาด efficiency เพราะใช้งบประมาณถึง 12-14% GDP สูงที่สุดทั้งสัดส่วนและจำนวนจริง แต่กระนั้นก็ตาม ขาดความทั่วถึง คนอเมริกันประมาณ 40 ล้านคนไม่มีประกันสุขภาพด้วยประการใดๆ เวลาป่วยก็ไม่กล้าไปโรงพยาบาลเพราะค่าใช้จ่ายแพงมาก อย่างนี้ก็ไม่ถือว่าเป็นระบบบริการ

สุขภาพที่ดี เพราะฉะนั้นต้องมีครบทั้งสามอย่าง คือ เข้าถึงด้วยความเป็นธรรม มีคุณภาพ มีประสิทธิภาพ อันนี้ก็เป็นคำโครงการกว้างๆ ที่เราอยากเห็นสานตีสู่ในระบบบริการ

เมื่อเราจะดูระบบบริการ เราต้องการอะไร ต้องทำโครงสร้างให้เหมาะๆกับที่จะเกิดสิ่งนั้น ถ้าต้องการอะไรที่บินได้ เราก็ต้องสร้างโครงสร้างที่มีปีก เป็นเครื่องบิน มันจึงจะบินได้ ถ้าโครงสร้างเป็นรถยนต์มันก็บินไม่ได้ เราต้องการอะไรที่วิ่งไปบนถนนได้ ก็ต้องทำโครงสร้างให้วิ่งไปบนถนนได้ เป็นรถยนต์ ตัวโครงสร้างมีความสำคัญ ถ้าโครงสร้างไม่เหมาะกับ function ก็ไม่สามารถทำงานได้ดี ทำงานไม่ได้ ไม่ได้ผล วิ่งไปแล้วล้มลุกคลุกคลาน

ตัวโครงสร้างมีความสำคัญสำหรับระบบบริการสุขภาพที่ลงตัว ตรงนี้เองเป็นปัญหาสำหรับประเทศไทยอย่างมากในทุกเรื่อง ที่จริงเรื่องโครงสร้างเป็นเรื่องง่ายมาก **ถ้าเราสร้างพระเจดีย์ เราต้องสร้างจากฐานให้มั่นคง ตัวองค์พระเจดีย์ด้วยยอดพระเจดีย์ที่อยู่บนฐานที่มั่นคงก็จะมั่นคงยั่งยืน** แต่ว่าเราทำอะไรทำจากยอดทุกอย่าง เศรษฐกิจเราพัฒนาจากยอดก็พังลงๆ การศึกษาเราทำจากยอดก็พังลง การเมือง ประชาธิปไตยเราก็จะทำแต่ระดับชาติ เราไม่ได้ทำพื้นฐาน รากฐานหรือพื้นฐานของสังคมคือชุมชน ท้องถิ่น ถ้าเป็นสามเหลี่ยมหัวกลับ มันอยู่ไม่ได้ ฐานมันต้องใหญ่ ทุกวันนี้เราเอาสามเหลี่ยมหัวกลับ จำเป็นต้องกลับทุกอย่าง ผมเรียกว่า “ปฏิวัติ” ในความหมายที่แท้จริง “วัติ” แปลว่าหมุน “ปฏิ” แปลว่ากลับ “ปฏิวัติ” ต้องหมุนกลับ อันนี้ข้อใหญ่ใจความของประเทศเรา เราต้องหมุนตรงนี้กลับ ทำตรงฐานให้แข็งแรง จะรองรับข้างบน ทำให้ข้างบนสัมพันธ์กับฐาน

ฐานคือชุมชน ท้องถิ่น เรามีทั้งโครงสร้าง ทรัพยากร พร้อมมูลมาก ขาดแต่ความคิดคนไทย ถ้ามีความคิด ภายใน 5 ปี เราสามารถสร้างทุกสิ่งทุกอย่างให้มั่นคงได้ ตรงนี้เองระบบบริการสุขภาพถ้าเราเน้นหัวใจคือเฉพาะโรงพยาบาลใหญ่ๆ ศิริราช รามา จุฬาฯ มันก็อยู่ไม่ได้ จำเป็นต้องมีฐานกว้าง นั่นคือ**ระบบสุขภาพชุมชน** ถ้าเราทำระบบสุขภาพชุมชนให้ดี โครงสร้างเรามีอยู่แล้ว เรามีองค์กรชุมชน มี อบต. มีหมู่บ้านเจ็ดหมื่นกว่าแห่ง มี อบต.เจ็ดพันกว่าแห่ง มี รพ.ชุมชนทุกอำเภอ สามารถจะร่วมมือกันทำระบบสุขภาพชุมชนให้แข็งแรง เสร็จแล้วข้างบนจะสบาย รพ.จะไม่แน่นเหมือนทุกวันนี้ โรคภัยไข้เจ็บต่างๆ ควรจะดูแลไปได้ใน 3 ระดับ คือ self care, family care และ community care เกือบหมดแล้ว เป็นหัวดีเจ็บคอไม่ควรมา รพ.ใหญ่เลย มากี่ไม่ได้ผลดีอะไร แน่น เสียเวลา และคนไข้ในโรงพยาบาลทุกแห่งที่

แน่นอนถามว่าเป็นอะไร **URI** ทั้งนี้ที่แน่นที่สุด **URI** ไม่ควรต้องมา รพ.เลย เบาหวาน ความดันโลหิตสูง รักษาไม่ได้ดีที่รามมา ศิริราช จุฬาฯ เขายุ่งเกิน แล้วก็มามาก

ผู้ป่วยเบาหวาน ความดันโลหิตสูง ส่วนใหญ่ไม่ได้รับการวินิจฉัย ส่วนน้อยที่ได้รับการวินิจฉัยก็การรักษาไม่ดี ทั้งหมดนั้นส่งผลให้เกิดโรคแทรกซ้อน โรคหัวใจ โรคมอง โรคตา โรคไต ก่อให้เกิดภาวะโรค ภาวะบริการเต็มประเทศไปหมด เพราะเราไม่สามารถให้บริการที่ดีกับเบาหวาน ความดันโลหิตสูง

มีตัวอย่าง รพ.ชุมชน เช่น หมอเกรียงศักดิ์ ที่ภูกระดึง ผมเช็คดูแล้ว คุยกับเขา เขาบอกว่าสถานีนอมน้ำของเขาสามารถตรวจคนทั้งตำบล ตรวจเบาหวาน ความดันโลหิตสูง รู้หมดว่าใครเป็นและรักษาทุกคน มีความเป็นไปได้ที่เราจะดูแลคนไข้เบาหวานความดันโลหิตสูงหมดทุกคน ทั่วประเทศด้วยระบบบริการสุขภาพชุมชน

เรื่องของผู้สูงอายุ เป็นโรคเรื้อรังต่างๆ มา รพ.ลำบาก ยิ่งจน ยิ่งไกล ยิ่งป่วย ยิ่งลำบาก นึกภาพคนแก่ เป็นอัมพาตต้องสวนสายปัสสาวะไว้ บ้านก็อยู่ไกลที่ห้องนา ต้องเปลี่ยนสายสวน จะขึ้นรถอะไรมา เอาตั้งค์คาร์ทที่ไหนมา ลำบากไปหมด เพราะตัวระบบบริการของเราที่เป็นระบบหัวโต แต่ว่า**เมื่อมีพยาบาลไปเยี่ยมบ้าน ไปเปลี่ยนให้ถึงบ้าน มันเปลี่ยนนรกเป็นสวรรค์ทันที** ขณะนี้มีรูปแบบที่ทำมากขึ้นเรื่อยๆ คนแก่อยู่ที่บ้านมีพยาบาลไปเยี่ยมที่บ้าน รพ.บ้านแพ้วที่สมุทรสาครนี่ก็ทำ มีคนแก่อยู่ที่บ้านประมาณร้อยคน ป่วยเรื้อรัง มีพยาบาลไปเยี่ยมบ้านทุกอาทิตย์

ถ้าเราต้องการปฏิรูประบบบริการของเรา จากสภาพที่ต้องไปขอร้องบริการที่ รพ. คือไปเข้าคิวแน่น รอนาน ตรวจแพ็บเดียว เป็นบริการไปถึงบ้านคนไข้ ถึง **door step** เราต้องการพยาบาลสามแสนคนในประเทศไทย ผมพูดตรงนี้มานาน คราวหนึ่งหัวหน้าพยาบาลไปฟ้องอาจารย์เสมซึ่งเป็นรัฐมนตรี ว่าหมอประเวศนี่พูดจาด่าสติบดเถลิงอะไรมีพยาบาลตั้งสามแสนคน ผมคิดว่าการปฏิรูปตรงนี้ต้องการพยาบาลจำนวนมาก ขณะนี้เรากำลังร่วมกับ อบต. คณะพยาบาลศาสตร์ รพ.ชุมชน ผลิตพยาบาลของชุมชน ไม่รอกระทรวงสาธารณสุข อบต.จ่ายเงินค่าเล่าเรียนให้ เลือเด็กของเขามาเรียน คณะพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยการพยาบาลร่วมมือดูแลให้

อย่างดี จบแล้ว อบต.รับไปอยู่ในชุมชนเลย เป็นลูกเป็นหลานเขา ไปอยู่ในชุมชน สามารถดูแลเบาหวานความดันโลหิตสูง คนแก่ ดูได้หมด เราทำร่วมกับสภาการพยาบาลด้วย **เรา**

ตั้งเป้าหมายว่าในสิบปีข้างหน้าจะผลิตพยาบาลของชุมชนสักเจ็ดหมื่นคน เรียกว่าลง

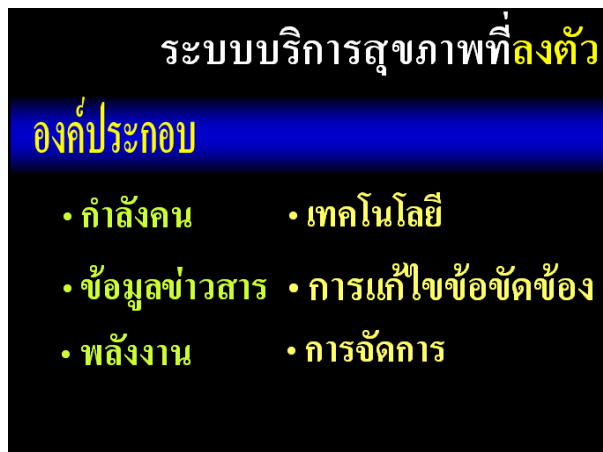
ไปอยู่ทุกชุมชน เมื่อเป็นอย่างนั้นจะเปลี่ยนโฉมไปเลย เราไปเน้นความเข้มแข็งที่ชุมชนที่ฐานราก

ตัวโครงสร้างนี้สำคัญ เราจะทำเรื่องคุณภาพ ไม่คำนึงถึงโครงสร้างนี้ทำไม่ได้ รพ.มันแน่นเกิน ยุงเกิน เร็วๆ และการฟ้องร้องอย่างที่เกิดขึ้นมันก็มีขึ้น อย่างหมอสูดเมธรรายเมื่อสักครู่ที่ว่าเวลาคนไข้ไม่พอใจที่หนึ่งก็ไปบอกกันต่อๆ ไป จากคนหนึ่ง จากสิบคนเป็นหมื่นคน แสนคนที่ไม่พอใจ รพ.ต่างๆ ก็เกิดความขัดแย้ง ฟ้องร้อง ตอนนั้นแพทยสภาเองก็ลำบาก หนังสือพิมพ์ลงเรื่องว่านายกแพทยสภาพูดอะไร อย่างไร ฉะนั้น จะเป็นสถานที่ดีสุขในระบบบริการ เราต้องคำนึงถึงโครงสร้าง **ที่จริงตอนนี้เราค่อนข้างพร้อมทีเดียว ขาดความคิดเท่านั้น ถ้าคิดได้ตรงนี้ร่วมกันทำได้ สร้างเป้าหมายร่วมกันของระบบสุขภาพชุมชน ที่ผมไปพูดแทบทุกครั้ง ตามที่ต่างๆ เป้าหมาย 7 อย่าง แต่ละตำบลทำได้**

1. เป็นตำบลไม่ทอดทิ้งกัน ไปสำรวจว่ามีใครถูกทอดทิ้ง เด็ก คนแก่ คนเจ็บ คนพิการ เด็กกำพร้า มีกองทุน
2. มีเศรษฐกิจพอเพียง
3. ดูแลโรคที่พบบ่อย
4. เบาหวาน ความดันโลหิตสูง
5. ผู้สูงอายุ
6. ควบคุมโรค ชุมชนเข้มแข็งดูแลไข้เลือดออกไม่ให้ระบาดได้ รพ.ใหญ่ๆ ไม่มีทางทำอะไรเกี่ยวกับการควบคุมโรคได้ แต่ชุมชนเข้มแข็งทำได้ ต่อไปก็ดูเรื่องซาร์ เรื่องยาเสพติด เรื่องอุบัติเหตุ
7. สร้างเสริมสุขภาพ อะไรที่ดังามที่จะทำให้สุขภาพดี ก็กันทำในระดับชุมชน

ถ้าเรามีเป้าหมายร่วมกัน ทุกฝ่ายเข้ามาตกลงร่วมกัน มันก็เกิดเป้าหมายร่วมที่จะขยับไปภายในไม่ช้า ภายในสักห้าปี เราจะมีระบบสุขภาพชุมชนที่เข้มแข็ง

ในระบบก็ต้องมีองค์ประกอบที่ถูกต้อง ครบ และเชื่อมโยงกัน เหมือนรถยนต์ ถ้าองค์ประกอบมันครบ ถูกต้อง เชื่อมโยงกัน เราก็มีรถยนต์ที่วิ่งไปได้ smooth มีคานาติสุขในระบบของมัน แต่บางทีถ้าขาดพิวส์ไปสักตัวเดียวรถยนต์ก็วิ่งไม่ได้ หรือถ้าเครื่องยนต์ต่างคนต่างอยู่ มันไม่ครบ เครื่องมันชำรุด ระบบมันก็บกพร่อง พิกการ เรื่องนี้ก็เข้าใจไม่ยาก

1. **เรื่องกำลังคน** เราต้องมีกำลังคนเพียงพอ มีคุณภาพเหมาะสม มีหัวใจของความเป็นมนุษย์ อย่างที่เราคุยๆ กัน

2. **เทคโนโลยี** ต่างๆ ที่เหมาะสม ที่จะนวัตกรรมขึ้นอย่างที่เราได้ยินเมื่อกี้ใน session ที่ผ่านไป ตรงนี้ต้องการการวิจัยมากเพราะเราซื้อเทคโนโลยีมาเยอะมาก แล้วเราก็ใช้ไปโดยเราไม่รู้ไม่เท่าทันว่าเทคโนโลยีที่ใช้แต่ละอย่างนั้นเหมาะสมหรือไม่ cost-benefit หรือไม่ ตรงนี้เองผมคิดว่า HA สปสช. ใครก็แล้วแต่ กรมการแพทย์ด้วย ช่วยกันตรงนี้ ผมคิดว่า รพ.ใหญ่ๆ โรงเรียนแพทย์ รพ.ของกรมการแพทย์ ต้องทำสิ่งที่เรียกว่า **clinical decision analysis** ว่าแพทย์แต่ละคนเวลาจะส่ง **investigate** อะไร สิ่งการรักษาอะไร ต้องผ่านการวิเคราะห์ ว่าที่เราสั่งอย่างนั้นมันให้ผลคุ้มค่าไหม การจะวิเคราะห์ให้ได้ว่าให้ผลคุ้มค่าไหม เราต้องรู้ **sensitivity** รู้ **specificity** ของเทคโนโลยี รู้ **cost** รู้ **efficacy** ของมัน เอาเข้ามาประกอบ อันนี้วิชาการจะเจริญก้าวหน้ามาก ไม่อย่างนั้นเราจะเป็นเหยื่อ เพราะต่างประเทศเขาคิดพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ๆ ยาใหม่ๆ แพงขึ้นเรื่อยๆ แล้วเขาก็มีเทคนิคในการ **promote** ให้หมอใช้ หมอก็ใช้ตามเขาไปโดยเราไม่รู้ เราไม่รู้เลยว่ายาใหม่ใช้แล้วเทียบกับยาเก่าที่เราเคยใช้มันเป็นอย่างไรมาก่อน ตรงนี้ต้องการการทำวิจัยอย่างมาก

ผมขุหมอสวงวอน ตอนท่ท่านยังมีชีวิตอยู่ว่า สปสช.ต้องไปทำตรจนนี้ให้เต็มท่ แล้วจะลดค่าใช้จ่ยในระบบบริการสุขภาพเป็นหม่นล้านบาทต่อปี ตรจนนี้จำเป็นต้องทำ

ผมฝันมานานอยากเห็นกรมการแพทยเป็นกรมวิชาการท่จะช่วยให้อบริการต่าง ๆ ดีขึ้น รร. แพทยทุกรโรงเรียนต้องทำตรจนนี้ ไม่อ่างนั้นเราไม่สามารถ protect ผลประโยชน์ของประชาชนและประเทศชาติได้

หลายปีมาแล้วตอนท่ท่านผู้หญิงปรียา เกษมสันต์ เป็นรองปลัดกระทรวง ได้ทำเรื่องบัญญัติยากกลาง กำหนดราคายากกลางไว้ ปรากฏว่าบริษัทยาเอาทูตประเทศเขามาธุรกิจไทย 20 ประเทศได้ ว่ายาอ่างเดียวกันท่ผลิตในประเทศของเขามีคุณภาพดีกว่า ต้องให้เขาขายแพงกว่า ถ้าอย่างนี้เราไม่มีวิชาการสนับสนุนรัฐบาล รัฐบาลจะเอาหน้าอะไรไปสู้เขา วิชาการเราต้องทำให้แข็ง เรายังแข็งแรงไม่พอเรื่องวิชาการ

3. ข้อมูลข่าวสาร ถ้าเราดูระบบท่ดีที่สุดคือระบบร่างกายของเรา ระบบสังคมไม่มีตัวอย่างท่ดีที่สุด ระบบร่างกายของเรามีความหลากหลายสุดประมาณ มันจะเป็นตัวอย่างว่าอวัยวะต่าง ๆ จะมีอ่าลักษณะของตัว หัวใจ ตับ ปอด ไต ทุกอย่างต้องมี identity ของตัว ถ้าหัวใจอยากไปเหมือนตับจะลำบาก ทุกอย่างต้องมี identity ของตัว รพ.ต่าง ๆ ต้องมี identity ของตัว ออย่าไปเหมือนกัน แล้วมันต้องมี autonomy ไม่อ่างนั้นไม่ทัน มั่วแต่จะไปร้อคนอื่นสั่ง สั่งให้หายใจสั่งให้หัวใจเต้น มันไม่ทัน ตกลงมันมี identity มี autonomy แต่มันมีบูรณาการ เชื่อมโยงทั้งหมดเป็นเอกภาพ

ถามว่ามันทำอย่างไร มันใช้ข้อมูลข่าวสารกับการสื่อสารอย่างหนัก อาจเรียกท่ทั้งระบบเป็นระบบการสื่อสาร มันรู้ถึงกันหมด ใช้หลายอย่าง ทั้งระบบประสาท ระบบสารเคมี มีนักวิทยาศาสตร์ใหม่ ๆ บอกว่าสิ่งมีชีวิตเป็น liquid crystal แปลว่ามันรู้ถึงกันหมดทั้งระบบท่ท่เพราะฉะนั้นตัวข้อมูลข่าวสารนี้สำคัญท่ทำให้รู้ถึงกันหมด

เราฟังฟังตัวอย่างของผู้ใหญ่ไซคซัย ลืมประดิษฐ์เมื่อสองวันมานี้ อยู่ที่สามร้อยยอด ประจวบคีรีขันธ์ มาเล่าให้ฟัง ในชุมชนของท่านคนจะรู้ถึงกันหมดเลย มีข่าวมีอะไรจะรู้ถึงกันหมด เกิดความเป็นเอกภาพขึ้น

4. ต้องมีกลไกแก้ไขข้อขัดข้อง เวลาที่มีความขัดแย้งทำอย่างไรจะแก้ไขด้วยสันติวิธี ผู้ป่วยไม่ปลอดภัยทำอย่างไรจะมีกลไกเพื่อ patient safety

5. พลังงาน คือระบบการเงินท่ดี เป็นพลังงานท่จะทำให้ระบบทั้งหมดทำงาน

6. การจัดการที่ดีจะทำให้ระบบทั้งหมดเชื่อมโยงกันและ function ได้ดี การจัดการกับการบริหารไม่เหมือนกัน เราอยู่ในระบบราชการจะคุ้นเคยกับที่เรียกว่า administration ในระบบราชการไม่เรียกว่าระบบการจัดการ (management) administration คือการทำตามกฎตามระเบียบ ผู้บริหารเป็นผู้กำกับให้ทำตามกฎระเบียบ แต่ management มันมากกว่านั้นคือเป็น result oriented การบริหารคือกฎระเบียบ oriented การจัดการเป็นปัญญาอีกชนิดหนึ่ง เป็นอิทธิปัญญา เป็นปัญญาที่เกือบจะขาดไปจากสังคมไทยโดยสิ้นเชิง เพราะการศึกษาที่เอาวิชาเป็นตัวตั้ง ไม่ได้เอาการปฏิบัติเป็นตัวตั้งจะขาดการจัดการ คนไทยจัดการไม่เป็น นี่จะเป็นข้อติดขัดอย่างสำคัญ

ผมผ่านเรื่ององค์กรมาเยอะ เวลาเขาทะเลาะกันจะคิดว่าเป็นปัญหาเรื่องจริยธรรม แต่ส่วนใหญ่ไม่ใช่ เป็นปัญหาเพราะขาดการจัดการที่ดี แล้วจะเข้าใจผิดว่าเป็นเพราะความดีความเลวของคนนั้นคนนี้แล้วก็ทะเลาะกันใหญ่ เราทุกคนต้องสนใจเรื่องการจัดการ การจัดการต้องการในทุกสิ่งทุกอย่าง ทำขนมขาย ทำก๋วยเตี๋ยวขาย พายเรือจ้าง ก็ต้องการการจัดการ แต่เพราะเราไม่สนใจตรงนี้เลย เราไม่มีทักษะตรงนี้

ผมมองมานานแล้ว เคยไปดูเรือที่พัทธยาที่เขาวิ่งไปเกาะ ไม่มีการจัดการ คนขายตัวก็ขายไปไม่รู้หรือกว่าเรื่อนี้ก็คนที่ควรจะลง ขายไปเรื่อย เรือซบก็ซบเรื่อย ไม่มีว่าเที่ยวหนึ่งจะซบก็คนจะอยู่ข้างบนหรือข้างล่าง เวลาคลื่นแรงจะทำอย่างไร คนเที่ยวก็เที่ยวอย่างเดียว เรือล่มแล้วคนจะตาย ต่อมาไม่ช้ามีเรือล่มที่เขื่อนอุบลรัตน์ นักศึกษาวิทยาลัยสาธาณสุข 38 คนตาย ผู้หญิงทั้งนั้นเลย เพราะคนไปเที่ยวก็เอาแต่เที่ยว คนซบเรือก็เอาแต่ซบเรือ ไม่ได้คำนึงว่าการจัดการจะเอาอย่างไร แล้วก็มีแพ่งกันไม่ให้คนตกน้ำ แต่เวลาเรือคว่ำลงไปใต้น้ำแล้วมันกันไม่ให้คนออกจากเรือ คนก็ตายหมด 38 คน เด็กสาวๆ ทั้งนั้น

การจัดการต้องการทุกสิ่งทุกอย่าง การศึกษาของเราไม่มีเลย เราเรียนท่องวิชา ผู้ใหญ่ วิบูลย์ เข้มเฉลิม ท่านไปเอาเด็ก ป.3 ป. 4 มาหัดเลี้ยงไก่ ท่านบอกว่าเพื่อฝึกการจัดการ เลี้ยงไก่ต้องจัดการ ว่าซื้อลูกไก่ราคาต้นทุนเท่าไร มันกินอะไร ราคาเท่าไร ที่ไหน ทำอย่างไรจะป้องกันความเป็นโรค มันใช้เท่าไร เวลาออกไปมาขายได้เท่าไร ทำบัญชีอย่างไร กำไรขาดทุน เด็กไม่ได้ฝึกเลยในการศึกษาของเรา

เรื่องการศึกษาไทยจำเป็นอย่างมาก ต้องถือเป็นหน้าที่ของเราทุกคน ไม่ใช่เฉพาะกระทรวงศึกษาเท่านั้น เขาทำไม่ได้ เพราะเขาคุ่นเคยอย่างนั้นมาร้อยปีแล้ว เขามองไม่เห็นอย่างอื่น แล้วเราทุกคนก็ได้รับผลร้ายจากการศึกษาอย่างที่เรามีอยู่

ระบบบริการสุขภาพที่ลงตัว เราก็ต้องดูผลที่ได้ว่ามันทั่วถึงไหม คุณภาพดีไหม มีประสิทธิภาพหรือเปล่า ก่อให้เกิดเกิดความสุขกับทุกคนทั้งผู้รับบริการ ผู้ปฏิบัติการ ผู้ให้บริการหรือเปล่า ถ้ายังไม่ให้มีความสุขกับทุกฝ่ายก็แปลว่ายังไม่ลงตัว ต้องดูที่ผลที่ทางพระท่านเรียกว่า ปฏิเวธที่เราได้ยินบ่อยๆ ว่าปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ ต้องไปให้ถึงตัวปฏิเวธ เพราะปฏิเวธจะเป็นตัว feed back

ท่านอาจารย์พุทธทาสจะย้ำตรงนี้มาก ว่าสิ่งสำคัญที่สุดคือการปฏิบัติและผลของการปฏิบัติ ถ้าผลการปฏิบัติออกมาดีแปลว่าการปฏิบัตินั้นดี แปลว่าทฤษฎีนั้นดี แต่ถ้าผลออกมาไม่ดีก็แสดงว่าทฤษฎีนั้นอาจจะไม่ดี ไม่ว่าจะดีอย่างไร น่าเชื่อถืออย่างไร พระศาสดาเป็นผู้พูด เขาลือกันว่ามันดีอย่างไรก็เชื่อไม่ได้ว่ามันดีจริง นอกจากผลมันออกมาดีจริง

การศึกษาของเราไปไม่ถึงการปฏิบัติ มันไม่มีปฏิเวธที่จะ feed back กลับมาให้ทั้งหมด ขยับตัว ระบบที่ดีที่จะมีคานติสุขต้องเป็นระบบที่ขยับตัวได้ ถ้าระบบตายตัวจะไม่มีวันเป็นคานติสุข มันต้องเรียนรู้ได้ ปรับได้ ขยับได้เรื่อยๆ เพราะมันอยู่ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง สรรพสิ่งทุกอย่างเป็นอนิจจัง ถ้ามีองค์กรอะไรตายตัวมันก็ไม่เข้ากัน มันขัดแย้งกัน คานติสุขในระบบก็ไม่เกิดขึ้น

นี่เป็นที่มาของการประกันคุณภาพ เป็น feed back **จริงๆ แล้วระบบพัฒนาและประกันคุณภาพถามว่าจริงๆ คืออะไร มันคือกระบวนการการเรียนรู้ร่วมกัน ไม่ใช่ใครมีอำนาจ ไปเที่ยววัดคนอื่น ไปเที่ยวตัดสินคนอื่น ไม่ใช่อย่างนั้น เราต้องหลีกเลี่ยงจากกระบวนการอำนาจ บ้านเมืองเราลำบากเพราะตัวอำนาจ ต้องเป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ (interactive learning through action) ถ้าเราไป**

เรียนรู้โดยท่องหนังสืออยู่เฉยๆ เรียนไปไม่รู้เข้ากับเรื่องจริงหรือเปล่า ปฏิบัติได้หรือเปล่า การเรียนรู้ที่สำคัญที่สุดคือการเรียนรู้ร่วมกัน เพราะมันมีคนหลายคนเกี่ยวข้องอยู่ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เรียนรู้คนเดียว ทุ้งคนเดียว มันก็ไม่พอที่ระบบจะดำเนินไปอย่างดี

การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ (interactive learning through action) เป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่จะให้เกิด ขยับไปดีขึ้น การที่จะเกิดการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติจำเป็นต้องมี ธรรมชาติหนึ่ง ไม่อย่างนั้นคนเกลียดกัน เซมกัน อวดดี อวดตัว ก็ไม่อยากจะเรียนรู้ร่วมกัน **การเรียนรู้ร่วมกันจะเกิดขึ้นต่อเมื่อมีเมตตาจิต มีความรักต่อเพื่อนร่วมงาน ต่อคนอื่น มีความเปิดเผย มีความจริงใจ เกิด trust เกิดความเชื่อถือไว้วางใจ เวลาเกิดความเชื่อถือไว้วางใจขึ้น มันเป็นทุนการพัฒที่สำคัญ ทำให้เกิดความสุขในเนื้อในตัวของมัน**

ถ้าเราเชื่อถือรัฐบาลได้ เรามีความสุขแล้ว เขาทำอะไรหรือไม่ทำอะไร แต่ถ้าเชื่อถือไม่ได้ ยังไม่รู้เลยก็มีความสุขแล้ว เป็นทุนการพัฒาที่ทำอะไรง่ายไปหมด เพราะมันเกิดความไว้วางใจ ตรงนี้เงินร้อยล้านพันล้านก็ซื้อไม่ได้ ความไว้วางใจเกิดจากการบำเพ็ญความถูกต้อง ฉะนั้น จำเป็นต้องมีธรรมชาติจึงเกิดการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ เรื่องความเอื้อเฟื้อ ความเมตตา ความจริงใจ ความเปิดเผย ความเชื่อถือไว้วางใจ อันนี้จะนำไปสู่การเรียนรู้ร่วมกันการปฏิบัติ ถ้าเกิดได้เมื่อไร ความสุขเกิดขึ้นอย่างล้นเหลือ ความสำเร็จจะเกิดขึ้นที่ตรงนั้น ในองค์กร

มาถึงจุดสำคัญคือสำนึกในศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นคนของคนทุกคน จะเป็นหัวใจของสุขภาวะ ของสุขภาพ เรา มนุษย์ ด้วยกฎหมายคติ กฎอคติต่างๆ เข้ากระทำ กฎอวิชาความไม่รู้ จึงขาดสำนึกในศักดิ์ศรีคุณค่าของความเป็นคน ขาดความเคารพในศักดิ์ศรีคุณค่าความเป็นคนของคนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะคนเล็กคนน้อย คนยากคนจน อันนี้จะเป็นหัวใจของการพัฒนาทั้งหลาย หัวใจของประชาธิปไตย หัวใจของสิทธิมนุษยชน หัวใจของความเป็นธรรมต่างๆ

ความเป็นธรรมเป็นเรื่องสำคัญ ความเป็นธรรมทำให้เกิดความสุข มนุษย์ถือเรื่องนี้มาก ความยุติธรรมเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นธรรม ความเป็นธรรมก็กว้างกว่า ถ้ามีความยุติธรรมแล้วจนก็ไม่ว่า แม้แต่ตายก็ไม่ว่า ยอมตายได้ขอให้มีความยุติธรรม ประเทศเราขาด แล้วเราก็เข้าใจผิด เราคิดว่าความยากจนเกิดจากการพัฒนาเศรษฐกิจ จริงๆ แล้วความยากจนเกิดจากการขาดความเป็นธรรม ตรงนี้เองเป็นตัวสำคัญ งานทุกชนิดต้องพุ่งไปสู่ตรงนี้ อย่าทำแต่ด้านเทคนิค

ต้องมาสร้างสปิริต สร้างสำนึก (consciousness) ตรงนี้สามารถสร้างได้ทุกคน ถ้าเราไปรอ
ขอร่องอย่างอื่น อยากให้รัฐบาลทำอะไรดีๆ ไม่แน่ว่าเขาจะเข้าใจ ไม่แน่ว่าเขาจะทำได้

มนุษย์ทุกคนมีศักยภาพ มีศักดิ์ศรี มีคุณค่าอยู่ในตัว ทำอย่างไรจะเกิด awareness
ตรงนี้ขึ้น เกิดสำนึก consciousness ตรงนี้ว่าเราเป็นคนมีศักดิ์ศรี คุณค่า มีศักยภาพที่จะทำ
อะไรดีๆ ถ้ามีตรงนี้มันเป็นความสุข เป็นพลัง ทำอะไรดีตามที่ตัวถนัด ตามที่ตัวชอบ ตรงนี้จะ
เป็นจุดสำคัญที่ทำให้ทุกสิ่งทุกอย่างดีขึ้น จะเกิดพลังในสังคม พลังทางการเมืองที่เรียกว่าการเมือง
ของพลเมือง

พลเมือง (citizen) ต่างจากประชาชน ประชาชนอาจจะเป็นคนยากคนจน คนไม่รู้ชื่อ
โหนโอเหน่ ไม่มีส่วนร่วม ไปพร่ำซ้ำแผ่นดิน หมอบราบคาบแก้ว แต่ว่าพลเมืองหมายถึงคนที่มี
ศักดิ์ศรีแห่งความเป็นคนในตัว มีความรู้ มีเหตุมีผล มีส่วนร่วมในกระบวนการนโยบายสาธารณะ
การเมืองจะดีขึ้นอยู่ที่ความเป็นพลเมือง และความเป็นพลเมืองนี้อยู่ที่สำนึกศักดิ์ศรีคุณค่าความ
เป็นคน มหาวิทยาลัยทุกแห่ง โรงเรียนทุกแห่ง ต้องเข้ามาทำเรื่องนี้ ไม่เคยทำมาเลย ทั้งหมดสอน
แต่วิชาทางเทคนิคทั้งนั้น บ้านเมืองจึงเป็นอย่างนี้ อันนี้จำเป็น

เราทำงานในระบบสุขภาพซึ่งเป็นระบบใหญ่ที่สำคัญ เกี่ยวข้องกับชีวิตของทุกคนตั้งแต่
ครรภ์มารดาจนถึงเชิงตะกอน ไม่มีใครเลยที่ไม่เกี่ยวกับระบบสุขภาพ เขาอาจจะไม่เกี่ยวกับ
ระบบกฎหมาย ตั้งแต่เกิดจนตาย ไม่เคยต้องไปศาล ไม่เคยเจอทนายความ ไม่เคยทำอะไรกับ
ตำรวจเลยก็ได้ แต่ไม่มีใครเลยที่ไม่เกี่ยวกับระบบสุขภาพ แล้วเป็นระบบที่มีความเป็นพิเศษ มัน
ใกล้ชิดกับชีวิตของคน ใกล้ชิดกับเลือดเนื้อ ความเป็นความตาย ใกล้ชิดกับ DNA ของคน **ไม่มี
อาชีพใดเลยที่สังคมยอมให้เข้ามารู้เรื่องภายในของเขาเท่ากับอาชีพทางสุขภาพ ตรงนี้
ต้องถือว่าคนทำงานทางระบบสุขภาพมีสัญญาประชาคมพิเศษ มี special social
contract กับสังคม**

นักการเมืองโง่ ประชาชนอาจจะไม่เสียใจนัก (ขอโทษนักการเมืองด้วยนะ อันนี้พูดไป
ตามทำนอง ไม่ได้ดูถูกดูหมิ่นอะไร) ไม่ผิดหวังนัก คิดว่าเป็นธรรมชาติ แต่ถ้าหมอพยาบาลโง่
แล้วเขาจะเสียใจมาก เขาจะล้มละลายทางจิตใจ หมดศรัทธาในความดี

**กระบวนการของเราที่เราทำอยู่นี้ ที่ผมดีใจที่มันเกิดขึ้น ที่เรียกว่าเป็น
กระบวนการทางปัญญา กระบวนการทางสังคม กระบวนการทางศีลธรรม เป็นเรื่อง
ยิ่งใหญ่มาก ข้างนอกเรื่องศีลธรรมเอาไม่อยู่แล้วในระบบบริโภคนิยม เงินนิยม พระก็**

ไม่มีน้ำยาอะไรแล้วที่จะเอาศีลธรรมอยู่ เหลือปรากฏที่สุดท้ายคืออาชีพของเราที่ เกี่ยวข้องกับชีวิตคน

ตรงนี้มันต่างจากคนอื่นเพราะสังคมจะเข้ามากำกับ ถ้าเราทำไม่ได้เขาเสียใจมาก เขาจะเข้ามาไวยวาย ตรงนี้มันดีได้ง่ายกว่าระบบอื่น ถ้าเราทำให้ดีแล้วมันจะเป็นความหวังของสังคม มันจะช่วยดึงสังคมเข้ามาด้วยกันในกระบวนการนี้ที่จะเคลื่อนไป เราทำงานเพื่อเยียวยาคนเจ็บคนจน คนทุกข์ยากต่างๆ เสร็จแล้วเราทำด้วยหัวใจของความเป็นมนุษย์นี้มันจะดึงผู้คน เพราะ **ผู้คนนี้อย่างไรก็ตามเขามีเมล็ดพันธุ์แห่งความดีในหัวใจของเขาทุกคน** เขาอาจจะไปอยู่ในสิ่งอื่นอะไรบางอย่าง แต่ถ้าเขาเห็นความดีเมื่อไร เขาเห็นมัน เขารู้มัน โจรมันยังรู้เลยว่าคนที่มีความดีดี โจรมันยังสรรเสริญ มันไม่ยากที่จะดึงหัวใจของผู้คนเข้ามาด้วยการขับเคลื่อนไป

การเยียวยาคนเจ็บคนป่วย คนยากคนจน คนทุกข์ยาก เป็นการเยียวยาตัวเองด้วย แล้วร่วมกันเราเยียวยาโลก (heal the world) เพราะโลกมันก็เจ็บป่วย เมื่อเราทำอย่างนี้ทุกอย่างให้ถูกต้องทั้งรูปธรรม นามธรรม **อย่างที่กระบวนการ HA พยายามทำอยู่ เข้าปีที่เก้าแล้ว แล้วกระบวนการตรงนี้ใหญ่ขึ้นเรื่อยๆ มีเรื่องดีๆ เข้ามาเรื่อยๆ เรื่องต่างๆ สารพัด ก็จะมี ความถูกต้องมากขึ้นเรื่อยๆ จะเกิดศานติสุขในระบบบริการสุขภาพ หรือระบบที่มันลงตัวมากขึ้นเรื่อยๆ พอมันลงตัวมันก็ไหลลื่น (flow) แปลว่ามันมีอิสระ (freedom) มันจึงไหลลื่นได้** มีหนังสือเล่มหนึ่งเรื่อง flow ซึ่ง flow คือ happiness คือความสุข อิสระภาพ คือศานติ

เมื่อทุกสิ่งทุกอย่างเข้ามาถูกต้องโดยมีหัวใจอยู่ที่ศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นคน นอกนั้นก็จะมีเรื่องดีๆ เกิดขึ้น เกิดความถูกต้องในระบบ พูดถึงตรงนี้ทำให้คิดถึงพระปฐมบรมราชโองการของพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันเมื่อเสด็จขึ้นครองราชย์วันแรก ก็ตรัสว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” ประโยชน์สุขในที่นี้อาจจะเป็นสุขภาวะของคนทั้งหมด แล้วมันจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อทั้งแผ่นดินมี “ธรรม” ครอง **เชื่อว่ากระบวนการ HA คือกระบวนการที่จะสร้างธรรมะ สร้างความถูกต้องให้เกิดขึ้นในทุกองคาของระบบ**

ถ้าเราช่วยกันตรงนี้ ตรงนี้ไม่ยากแล้ว เพราะมันติดลบคนสนใจตรงนี้เป็นพันเป็นหมื่นคน ก็มาร่วมกัน แล้วทำให้ดีขึ้น เรื่องนั้นเรื่องนี้ดูรายละเอียดมากขึ้น ก็จะถูกต้องมากขึ้นเรื่อยๆ ประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยามก็จะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เกิดความไหลลื่น อิสระภาพ ศานติ สุขภาวะ

ผมมีความเชื่อว่าประเทศไทยของเรา เราต้องมีความฝันที่ยิ่งใหญ่ มีจินตนาการที่ยิ่งใหญ่ เมื่อสองพันห้าร้อยกว่าปีมาแล้ว เจ้าชายสิทธัตถะมีจินตนาการที่ใหญ่เกินมนุษย์ มีจินตนาการว่า มนุษย์พ้นทุกข์ได้ แต่ไม่ทรงมีความรู้ ไปแสวงหาลองผิดลองถูกอยู่หกปี มีจินตนาการใหญ่นำมา

เราต้องมีจินตนาการที่ใหญ่ เราอย่าเอาความรู้เป็นตัวตั้ง ความรู้มีข้อจำกัด ทำนั่นก็ไม่ได้ ทำนี่ก็ไม่ได้ จินตนาการไม่มีข้อจำกัด เราควรจะมาร่วมกันมีจินตนาการใหญ่เป็นครั้งที่สองถัดจากเจ้าชายสิทธัตถะว่า “สังคมพันทุกข์ร่วมกันได้ทั้งสังคม” แล้วตรงนี้เอง กระบวนการ HA ซึ่งติดลบมาแล้วจะดึงผู้คนเข้ามาฝันร่วมกัน แล้วสร้างสุขภาวะให้เต็มสังคมไทย

ขอบคุณครับ